

Dr. É. Vargyas Lajos Következése

Kodály-múzeum.

94. art. 15. számú

Az ember nemigen szokta bemutatni eszményeit. Azokra csak következtünk abból, miként él, mit tett, kiket és mit táasztelt vagy követett észrevehetően, egyértelműen. Ezért adtam e címet ebben a formában: mi tanítványok milyen eszmékre, értékekre következtethettünk mindabból, amit Vargyas Lajos tett, irt, mondott és ahogy élt. Így is mondhatnám: milyen eszméket tanultunk, vettünk át Tőle, illetve milyen eszményekben találtunk - s ez bizonyára szerénytelenül hangzik - egymásra.

Az 1950-51-es tanévben Vargyas Lajos szabadon választható kollégiumot hirdetett és éppen abban az évben nevet változtatott egyetemen: Pázmány Péter- Eötvös Loránd Tudományegyetem néprajz szakán a "Népzene történeti áttekintése" és "lejegyzési gyakorlatok" címmel, majd a következő évben folytatta: "Népzenei stílusgyakorlatok", "gyakorlati népzene-ismeret", "népi tánczene" és "angol szakszöveg-olvasás". Én és az egyetemen megismert és legjobb barátaimmá lett évfolyamtársaimmal, Pesovár Ferencsel és Martin Györggyel ekkor még csak félig voltunk a néprajz szak hallgatói. Pesovár Ferenc valami hivatali packázás következtében még nem szerelhetett le a Honvédegyüttesből - kékparolis egyenruhában jelent meg az órákon, Martin György pedig a SzoT együttes hivatásos táncosaként kapott engedélyt egyetemi előadások látogatására jómagam magyar-tómán nyelv és irodalom szakos hallgatóként rektori engedéllyel vehettem fel néprajzi órákat a muzeológián. Vargyas Lajos tanár ur óráin találkoztunk mi hárman, idősebb, hasonló érdeklődésű kollégáinkkal, Erdész Sándorral, Maác Lászlóval, majd az utánunk következő évfolyamból Borbély Jolánnal, Jámbor Mártával. Vargyas tanár ur akkor dolgozott Kodály Zoltán: A magyar népzene c. önállóan újra megjelenő tanulmányához illesztett példatáron, s kéziratos és képfelnyomatos dallampéldáit adta kézbe, azokról énekeltük le a tárgyalt népdalokat, elemeztük hangkészletét, ritmikáját, zenei sajátosságait, rokonságát, párhuzamait és típusait. A szoroson vett népzenei-zenetörténeti elemzéseit szerteágazó népismereti, művelődéstörténeti magyarázatok kísérték, melyeket át és átszótt személyes élményeivel, főleg áji tapasztalataival, Kodály Zoltán, a Mester véleményével, amit ő közvetített tovább nekünk. Így ismertük meg széleslátókörű, összefüggéseket kereső és a lényeges jellemzőket kereső, kutató eszményeit, mellyel átlépte a szakma műfaji korlátait és a magyar néphagyomány mélyebb megismerésére, hangsúlyosan zenei megközelítésű kaptunk

élményszerű indítást. Az egész Valóság megismerését igénylő szemlélet és az összefüggéseket kutató, sokirányú kitekintés - nagy hatással volt ránk. Nem véletlen, hogy a fentebb felsorolt csapat, mely évek múltán kiegészült idősebb népzene-és tánckutató barátainkkal - Olsvai Imrével, Vavrinecz Bélával, Buchbinder Uszkárral, Hajdu Andrásal, de mindenek előtt Pesovár Ernővel - a magyar néptánckutatás jeles képviselői lettek. A szemináriumon feladatokat kaptunk. Például én első feladatomban az volt, hogy a 12 szótagos, 4 soros régi stílusu népdalok csoportját elemezzem. Megalapozott elemzéseimet és kevésbé megalapozott feltevéseimet a legnagyobb komolysággal hallgatta végig és bírálta meg és tárgyaltuk meg az ő vezetésével ebben a közösségben és így egyszerre érezhettem magam tudós-jelöltnek és még ugyancsak hiányzó képzettségű tanítványnak, - minden esetben inkább biztatást, mintsem elkedvtelenítést nyerve.

Nagy megtiszteltetésnek vettük, ha néhányszor sikerült bevonnunk őt és eljött tánckutató-filmező gyűjtőutjainkra, ami természetesen mindig egyben népzenei gyűjtést is jelentett, különösen a népi táncdallamok területén. A már filmezésre alkalmatlan késő-délutánokon és esteiken mindig gazdag anyagot sikerült rögzítenünk...

Vargyas Lajos körül kialakult tehát egy főként népitánc-kutatási ~~alkalmakra~~ ~~alkalmakra~~ összeverődő csapat, - de már messze nemcsak a szakma egyik tudósa, ~~vakt~~ tanácsadója volt ~~őx~~ nekünk, hanem a népi-nemzeti elkötelezettségű csapat szellemi vezetője. Példáján láttuk, hogy a maga szakmájában tekintélyt szerzett embernek a közéletben, a nemzet kulturális és politikai életében is szerepet kell vállalnia, -- ahogy lehet. A Tudás nem elefántcsonttoronyba zárt kincs, hanem azt a nemzet javára kamatozó ~~őz~~ ~~őz~~ tőkévé kell tenni. A tudomány nemcsak az igazság keresése, hanem a nemzet szolgálatának egyik eszköze. Különösen ma népszerűtlen és időszerűtlennek kikiáltott eszmény, a Vállalást tanulhattuk tőle. Más kérdés, hogy akkor igazán még nem volt e közéleti szerepvállalásnak sok tere vagy értelme, de példaerejű volt csendes és meg nem alkuvó magatartása, szerény keménysége, zárkózott, látszólag összeütközést-kerülő viselkedése és visszavonultsága mögött. Mi mindnyájan kimondottan vagy kimondatlanul hasonló szerep ~~re~~ lehetőségére készültünk és mindnyájan a tudomány mellett a magyar népi kultúra szépségétől megszállottan a népművészeti mozgalmakban tevékenykedtünk és nem korán eltávozott barátaimon mulott, hogy ennek politikai megvalósításával csak én kísérletezhettem.

A "vargyasi" embereszmény még így sem teljes, annak része volt az a vágy, az a törekvés is, hogy e rövid és ugyancsak meghatározott történelmi körülmények közé helyezett egyedi lét~~nek~~ minden lehető magasságát és mélységét is meg kell járnia, meg kell tapasztalnia az embernek. Mind~~azt~~, amit egy meghatározott nemzet fiaként, egy adott korban, keserűségben és örömben, gyászban és reményben megélhet az ember, azt méltósággal, a művészet alkotó és előadó erejével kifejezni és továbbadni is kívánja. A teljes ember valamilyen mértékben mindig független és utánozhatatlan módon újrafogalmazza és továbbadja a lét élményeit, ennek az egyedi és megismételhetetlen kalandnak értelmét és célját keresve. A teljes ember tehát művész is, akkor is az, ha a körülmények megfosztják az alkotás vagy az interpretáció nyilvánosságra hozatalának lehetőségétől. Bizonyára nem Vargyas Lajos az egyetlen, akiben az alkotóteremtő és az előadóművészi tehetség és készletés áthághatatlan fizikai és társadalmi-politikai korlátokba ütközött. A lényeges ráción és anyagon túli mélyebb megértése azonban láthatatlan~~ok~~ és letörölhetetlen~~ok~~ de mégis sokak számára felismerhető vonásává lesz a kiválasztottaknak. Vargyas Lajos művész is volt; lényegét látó és láttató.

Ne vegye Tanár Ur ^{bizalmaskodásnak} ~~szókratészesnek~~, hogy személyes kapcsolatunkról és a családról is szólok. Sosem volt ~~tölkodóan~~ ~~érdeklődő~~ kíváncsi személyes dolgainkat illetően. Kevés szóból, jelből megértett mindent. Nekem tapintattal anyagilag is segített akkor, amikor továbbtanulásom is komoly veszélybe került. Lehet, nélküle nem végeztem volna el az egyetemet. Saját családjá is példaadó eszménnyé vált.

Tanító és mester is volt. Nem epigonokat, másolatokat kívánt belőlünk alakítani, hanem abban hozzá hasonlót, aki szabadsága mámorában a titokzatos lét és ~~igazság~~ világ igazságait firtatva belemerülni kíván az emberi lét teljességébe miközben érzi szabadságának kötelező súlyát ^{felelősséget} ~~embertársai~~ és nemzetével szemben.

Mindebből következik, hogy tudóként, művészként, elkötelezett emberként vagyis politikusként és tanítóként ~~személyek~~ a magyarságról is eszményt rajzolt elénk. ^{egységet tudott teremteni a beloldali népi írók társadalomkritikájával} ~~azonosulva~~ és a magyar népi műveltség^{re} ~~rajongó csodálata~~ közt. Ez ugyanis akkor éppen nem látszott lehetségesnek. Erdei Ferenc és társai a magyar népi kultúrában, a népművészetben a megalázott és elmaradásra kárhóztatott paraszti lét bizonyítékát látták, a minnél hamarabb elvetendő, meghaladandó.

Fordítva, egyes népművészet-rajongók a paraszti műveltség konzerválásán munkálkodtak és óvták a magyar társadalmat a megújulástól. Hagyomány és kultúra c. tanulmányában állítja legérthetőbben helyre a szélsőségek természetes egységét, a magas és népi kultúra elválaszthatatlan összetartozását. A tanulmánykötet címe "Keleti ~~magyar~~ hagyomány, nyugati kultúra", nemcsak könyvcím: Tudósi és tanítói munkásságának összefoglalója és jelszava is. Ugyanazt mondja ki ^{felfedezést jelentő adat} újabb és kidolgozott érveléssel, amit mestere, Kodály Zoltán tanított nekünk. Vargyas János mindig mesterének vallotta Öt, a magyar génusz egyik megtestesítője volt számára. Ennek fényét ezer tükörrel és új fényekkel kiegészítve adta tovább nekünk és lett eközben maga is követendő eszmény.

Andrásfalvy Bertalan
Andrásfalvy Bertalan